

MIA * CAROLINA

Professorsinstallation

LUNDS UNIVERSITET | AULAN | 7 NOVEMBER 2014 KL 17.00

Denna broschyr finns på inställandis institutioner och kan också beställas från sektionen Kommunikation, tel 046-222 70 10, **e-post** info@kommunikation.lu.se. Broschyren finns även på www.lu.se/om-universitetet/akademiska-hogtider/professorsinstallationer

Produktion Sektionen Kommunikation, Lunds universitet
Foto Kennet Ruona
Tryck Media-Tryck, Lunds universitet, oktober 2014, 700 ex.
Papper Scandia 2000 Smooth white, 200/130 g

Förord

Välkomna till den högtidliga professorsinstallationen! Ordet *universitet* kommer av det latinska *universitas*, som betyder ungefär helhet, det hela. Detta ord har samband med *universus* med betydelsen hel, allomfattande, egentligen vänd åt ett håll liksom med *universum* och *universell*. Universitas blev under högmedeltiden en beteckning på de sammanslutningar av olika grupper av lärare och/eller studenter från olika inriktningar som tillsammans utgjorde vad som på svenska kallas just universitet. Sådana växte fram på olika platser i Europa, först i Bologna och Paris och efterhand även i Uppsala och Lund.

Ett universitet i klassisk mening ska därför vara mångfaldigt och innehålla flera discipliner och fakulteter. Det flerfakultära Lunds universitet förvaltar och förnyar en lång akademisk tradition, för vår del från 1666.

Lunds universitets devis *Beredd till bådadera*, understryker också detta. Den uttrycker respekt för olika perspektiv och behovet av att vara beredd till mer än en sak. Vårt universitet är därför stolt över att inrymma både tradition och innovation, dvs. respekt och öppenhet för både det gamla och det nya. Här finns både analys och syntes, dvs. både djupgående förståelse och analys in i minsta detalj av t.ex. materiens byggstenar, och syntes med olika konstruktioner, som t.ex. att bygga broar och telekommunikationssystem. Här finns både en avancerad naturvetenskaplig fakultet och en avancerad teknisk högskola. Universitetet inrymmer både klassisk akademisk utbildning och olika yrkesutbildningar. Här finns teologi, humaniora, ekonomi, samhällsvetenskap, juridik, medicin, konst, teater och musik. Vi slår vakt om en fri, obunden forskning, men också om ett stort engagemang för de behov som näringsliv och samhälle har av forskningssamarbete med vårt universitet.

Lunds universitet har satt djärva mål för framtiden. Vår vision är ett universitet i världsklass som förstår, förklarar och förbättrar vår värld och människans villkor. Detta skall vi uppnå genom kvalitetsutveckling av all verksamhet, gränsöverskridande samverkan, internationalisering och genom att satsa på ledarskap, lärarskap och medarbetarskap.

Vi kan glädja oss åt en rad framgångar som beslutet om MAX IV-laboratoriet, ESS, Bio Imaging Centre med bl.a. en ny 7 Tesla-magnetkamera, de strategiska forskningsområdena, Linnécentra och andra starka forskningsmiljöer. Likaså gläder vi oss åt vår Science Park Ideon, som växer och utvecklas där det nya huset Ideon Gateway med sin höjd är ett tydligt uttryck för detta. Medicon Village har skapats genom en privat donation från Mats Paulsson och en generös överenskommelse med AstraZeneca som lagt ned sin verksamhet i Lund. Vårt universitet har god världsrankning och är mycket attraktivt för studenter, nationellt och internationellt. Vi ser hur unga människor som kommer hit utvecklas för framtidens utmaningar.

Mycket av ansvaret för detta vilar på universitetets främsta företrädare, våra professorer. Ni har visat er vara synnerligen kvalificerade för insatser både inom forskning och utbildning. Flera av er är dessutom starka inom området innovation och samverkan med näringsliv och samhälle. Hur ni hanterar ert nya ansvar i samspel med studenter, forskarstuderande, lärarkollegor, administratörer och omvärld är avgörande för hur vårt universitet utvecklas.

Universitetet vill visa er sitt största förtroende och hälsar er varmt välkomna som professorer vid Lunds universitet!

Per Eriksson, Rektor

Gemensam installation av

professorn i vårdvetenskap med inriktning mot organtransplantation Anna Forsberg	6
professorn i fysiologi, särskilt kardiovaskulär fysiologi Maria Gomez	7
professorn i infektionsmedicin Anders Håkansson	8
professorn i klinisk neurovetenskap Per Odin	9
professorn i statsvetenskap Annika Björkdahl	10
professorn i miljöstrategi Torleif Bramryd	11
professorn i företagsekonomi, särskilt ekonomistyrning Anders Anell	12
professorn i nationalekonomi, särskilt internationell ekonomi Joakim Gullstrand	13
professorn i ekonomisk historia Kirk Scott	14
professorn i laborativ och experimentell arkeologi med inriktning mot keramiska analyser Anders Lindahl	15
professorn i molekylär geokemi Per Persson	16
professorn i kemisk fysik med inriktning mot fotokemiska och fotofysikaliska processer i molekyler och material Ivan Scheblykin	17
professorn i fysikalisk kemi Peter Schurtenberger	18
professorn i fysikalisk kemi Daniel Topgaard	19
professorn i materialteknik Srinivasan Iyengar	20
professorn i tillämpad kärnfysik Jan Pallon	21

Att ge eller ta emot ett organ

Jag föddes i Göteborg 1969. Min yrkesexamen till sjuksköterska avlade jag 1991 vid Högskolan i Halland. Efter en kort period vid sjukhuset i Varberg sökte jag mig hem till Göteborg och Sahlgrenska Universitetssjukhuset, där jag hela tiden bedrivit forskning om organdonation och organtransplantation. Jag disputerade 2001 på en avhandling om hälsorelaterad livskvalitet efter levertransplantation och hur mottagarna hanterat sin återhämtning. År 2009 blev jag docent och 2011 professor vid Göteborgs universitet. Efter flytten till Skåne och Österlen tillsammans med make och tre barn är jag sedan 2013 professor i vårdvetenskap med inriktning mot organtransplantation här i Lund.

Utan personer som fattar beslut om att donera sina organ, i livstiden eller som viljeinriktning vid dödsfall, kan inte transplantationer genomföras. Vid organdonation från en avliden kan upp till åtta olika mottagare få chansen till ett friskare liv genom transplantationen av organ och/eller vävnader.

Min forskning handlar om motiv för att donera, hinder för att donera och om hur vården av donatorer och mottagare kan ske på ett så bra sätt som möjligt. Idag är organtransplantation en väl inarbetad del av sjukvården och organmottagarna överlever länge. Därför behövs kunskaper om hur livet som transplanterad fungerar. Vi behöver förstå vilka faktorer som främjar en god livskvalitet efter transplantationen. Genom forskningen söker vi svar på vilka symtom som är besvärliga, hur medicinerna som måste tas livet ut påverkar organmottagaren, hur återhämtningen kan göras så bra som möjligt, hur psykisk och fysisk hälsa kan främjas och hur man som patient lär sig om allt det som krävs efter transplantationen. I forskningen utgår vi från patientens perspektiv och ställer frågan hur vården kan utformas på bästa sätt för att möta behoven hos patienter, närstående och vårdpersonal. Forskningen påverkar direkt hur vården vid organdonation och organtransplantation utformas.

Jag leder ett nationellt nätverk för vårdvetenskaplig forskning om organdonation och organtransplantation. Genom detta nätverk sprids kunskapen nationellt och internationellt. Det bästa med att vara professor här i Lund är att jag också kan arbeta på Avdelningen för transplantation och hjärtsjukvård vid Skånes universitetssjukhus. Då kommer forskningen till användning direkt för dem som transplanteras med hjärta eller lungor.

Diabetes och hjärt-kärlsjukdom

Diabetes är ett gigantiskt hälsoproblem som beräknas drabba 592 miljoner människor runtom i världen år 2035 och som medför ökad dödlighet och förhöjd risk för hjärt-kärlsjukdom. Både stora och små blodkärl i kroppen drabbas (så kallade makro- och mikrovaskulära komplikationer), vilket kan leda till stroke och hjärtinfarkt samt skador i njurar, fötter och ögonbotten. Men vad är det som gör att blodkärl hos diabetiker blir så mycket sjukare än hos dem som inte har diabetes? Syftet med vår forskning är att öka förståelsen för bakomliggande mekanismer för hjärt-kärlsjukdomar generellt och i synnerhet vid diabetes, att utforska nya principer för behandling och att utveckla nya läkemedel som kan förhindra eller minska hjärt-kärlsjukdom.

Vi jobbar intensivt också med att utveckla metoder för att på ett tidigt stadium identifiera diabetespatienter som löper högre risk för hjärt-kärlsjukdom. Försöksdjur har varit utomordentligt viktiga för medicinsk forskning och utveckling av nya terapier. Inom vårt forskningsfält har dock lovande experimentella resultat tyvärr inte alltid kunnat verifieras i kliniska studier, delvis p.g.a. brist på lämpliga djurmodeller, dvs. försöksdjur som verkligen härmnar sjukdomen så som den uppstår hos människan. Därför ägnar vi tid och resurser åt att skapa bättre djurmodeller, vilket förhoppningsvis kan korta ner vägen från upptäckt till behandling.

Trots viktiga framsteg i behandlingen av hjärt-kärlsjukdom, med bättre blodförtunnande, blodtrycks- och fettsänkande mediciner, finns det ännu ingen behandling som specifikt förhindrar de diabetesdrivna skadliga processer som förekommer i blodkärl. Diabetes kan ännu idag inte botas, och den dramatiska ökningen av diabetes är en tickande bomb. Därför är det särskilt angeläget att hitta nya strategier för att begränsa diabetesrelaterade skador.

Jag är född 1969 i den sydamerikanska huvudstaden Montevideo. Jag läste medicin, först i Uruguay och sedan vid Lunds universitet, där jag tog en med. kand.-examen 1994 och sedan dispute-rade 1998 på en avhandling om "reglering av Ca²⁺-kanaler och kontraktilitet i glattmuskulatur".

Efter postdoktorsforskning i USA, vid University of Vermont, återvände jag till Lund, blev docent i fysiologi 2005 och flyttade sedan till Malmö, där jag hade möjlighet att starta en egen forskargrupp och ingå i Lunds universitet Diabetescentrum (LUDC), en otroligt kreativ och inspirerande miljö. I juni 2013 utsågs jag till professor. Jag är gift med Reza och tillsammans har vi tre underbara barn, Isabella, Vincent och Felix (19, 15 och 8 år).

Nya sätt att bekämpa infektionssjukdomar

Jag föddes 1969 i Höör, och växte upp och gick ut gymnasiet i Växjö. Jag påbörjade läkarutbildningen i Lund 1989 men lämnade den bakom mig efter termin 7 för att påbörja doktorandstudier. Jag disputerade 1999 i medicinsk mikrobiologi med Catharina Svanborg som handledare. Efter forskningsvistelser hos David Briles vid University of Alabama at Birmingham och hos Michael Wessels vid Harvard Medical School blev jag rekryterad till University at Buffalo, New York, där jag sedan 2007 byggt upp och bedrivit min verksamhet. Jag blev nyligen rekryterad tillbaka till Sverige som professor i infektionsmedicin 2014. Jag bor med min fru Hazeline och mina två pojkar Adam och Max i Lund.

Infektionssjukdomar är en av de vanligaste dödsorsakerna världen över, men de bakterier som orsakar infektioner är i många fall en del av vår normala bakterieflora. Varför dessa bakterier ibland orsakar sjukdom, men i de absolut flesta fall lever i våra kroppar utan att orsaka symtom, är inte helt klart. Min forskning fokuserar på att bättre förstå hur "snälla" bakterier som normalt finns i våra kroppar förändras till aggressiva bakterier som orsakar livshotande infektioner. Vi har de senaste åren identifierat signaler och förändringar i bakteriernas miljö inuti kroppen som leder till att bakterier övergår från en form till en annan. Genom att bättre förstå dessa komplexa signaler tror vi oss kunna utveckla nya strategier för att både förhindra och behandla infektioner i framtiden.

Intresset för infektionssjukdomar har dessutom intensifierats de senaste åren, då vi sett en ökad antibiotikaresistens hos bakterier som orsakar infektioner som vi tidigare enkelt kunde behandla. Det finns nu bakterier som är så motståndskraftiga mot antibiotika att vi inte längre har någon effektiv behandling mot de infektioner de orsakar. Under min doktorandtid var jag med och upptäckte en komponent i bröstmjolk, *Hamlet*, som dödar vissa bakterier. Vi har nyligen upptäckt att Hamlet, förutom att direkt verka som ett antibiotikum, kan göra antibiotikaresistenta bakterier känsliga igen för de antibiotika som de blivit resistenta mot, och att vi således åter kan behandla infektioner som tidigare var komplicerade eller omöjliga att behandla. Detta är en ny strategi i motverkandet av antibiotikaresistens och tillåter oss att använda antibiotika som redan är kliniskt väl beprövade och något jag kommer utveckla vidare i min forskning.

Mot bättre terapier för Parkinsons sjukdom

Mitt forskningsintresse har alltsedan slutet av 80-talet kretsat kring Parkinsons sjukdom. Detta är en kroniskt fortskridande sjukdom som kännetecknas av långsammare rörelser, stelhet, darrningar och balansproblem. Det finns cirka 22 000 Parkinson-patienter i Sverige. Medelinsjuknandeålder är 65 år.

Tyngdpunkten i min forskning ligger på utvärdering och förbättring av de avancerade behandlingarna av Parkinson samt på utveckling av nya behandlingar. Min forskargrupp arbetar med s.k. apomorfinpumpar, där läkemedlet apomorfin injiceras i underhuden med hjälp av en bärbar pump. Vi arbetar även med s.k. Duodopa, där Levodopa, ett förstadium till dopamin, sprutas in i tunntarmen med en pump. Båda dessa behandlingar kan ge avsevärt bättre effekt än traditionell behandling med tablett.

Vi arbetar också med tillväxtfaktorer (proteiner som stimulerar tillväxt och aktivitet i kroppen) som ett möjligt medel att bromsa sjukdomen. Redan på 90-talet beskrev vi hur en sådan tillväxtfaktor PDGF (Platelet Derived Growth Factor) har effekter i nervsystemet, och nu deltar vi i kliniska studier där PDGF pumpas in i hjärnan hos Parkinsonpatienter. Jag är också involverad i försök med transplantation av dopaminceller från foster till Parkinsonsjuka i ett försök att reparera de skador som sjukdomen orsakat. Målet är att sätta upp en stamcells-baserad behandling.

Förutom rörelsesvårigheter får patienterna också en rad icke-motoriska symtom, t.ex. depression, demens, psykos, sömnstörning, urologiska problem, smärta och mycket annat. Dessa symtom har stor inverkan på patientens livskvalitet. Vi utvecklar metoder för att bättre kunna upptäcka, mäta och behandla dessa symtom.

En ny projektnriktning för oss är att bättre kartlägga de allra svårast Parkinsonsjuka. Dessa patienter är ofta bortglömda eftersom de utesluts från kliniska studier och inte har kraft att komma in till specialistmottagningarna. Målet är att förbättra omhändertagandet av denna hårt drabbade grupp.

Jag är född 1957 i Uppsala och växte upp i Halmstad. Mina medicinstudier vid Uppsala universitet avslutades 1982 och jag disputerade där 1987. Åren 1987–1996 arbetade jag i Lund och blev specialist i neurologi 1993. Jag värvades 1988 till Olle Lindvalls forskargrupp. Därmed väcktes mitt intresse för Parkinsons sjukdom. Jag blev docent 1994. 1996–1999 arbetade jag som överläkare vid Medicinska Högskolan i Hannover i Tyskland, där jag fick en adjungerad professur 1998. 1999–2001 var jag koordinator för det tyska parkinsonforskningsnätverket Kompetenznetz-Parkinson. Sedan 2001 är jag klinikchef vid neurologiska kliniken i Bremerhaven. Detta kombinerade jag från 2009 med en adjungerad professur i Lund. 2013 tillträdde jag min nuvarande professur. Katja är min hustru och mina barn är Louise, David, Jonathan och Helena.

Att förebygga konflikter och att bygga fred

Jag föddes 1970 och växte upp i Höllviken. Efter studier i statsvetenskap och nationalekonomi i Lund och i Montreal avlade jag en pol.mag.-examen vid Lunds universitet 1995. Samma år påbörjade jag forskarstudier i statsvetenskap. Att arbeta på UD och att gästforsa vid Cambridge University gav nya erfarenheter och kunskaper, och 2002 disputerade jag vid Lunds universitet på en doktorsavhandling om konfliktförebyggande verksamhet. Nyfikenhet driver min forskning om freds- och konfliktfrågor. Jag blev docent 2007 och utnämndes till professor i statsvetenskap 2014. Jag bor i Ljunghusen med Olle och våra barn Ella och Erik, och jag tillbringar gärna tid med familjen på stranden, i stallet eller i skidbacken.

Hur väpnade konflikter kan förebyggas och hur samhällen kan byggas upp igen efter krig är centrala teman i min forskning, och jag har studerat hur internationella organisationer samspelar med lokala aktörer för att bidra till att bygga en hållbar och rättvis fred.

Sambandet mellan fred och rättvisa är en betydande aspekt av fredsbyggandet. Utan rättvisa anses det vara svårt att bygga en hållbar fred. Så kallad övergångsrättvisa har därför kommit att bli en allt viktigare del av min forskning om fredsbyggande och försoningsprocesser. I ett pågående projekt studerar jag övergångsrättvisa och utvärderar hur mekanismer såsom sanningskommissioner, amnestier, och åtal kan bidra till att skapa en rättvis fred i bl.a. Bosnien, Sri Lanka och Rwanda.

Utifrån ett genusperspektiv har jag också belyst hur internationella processer för att skapa fred och skipa rättvisa samspelar med nationalistiska, kulturella och religiösa strömningar, och analyserat deras påverkan på kvinnors ställning i samhället efter konflikten. Denna forskning har visat att det finns en tydlig koppling mellan kvinnors mänskliga rättigheter, jämställdhet och en varaktig fred.

Freds- och konfliktforskningen börjar alltmer uppmärksamma städernas roll i fredsprocesser. I två pågående forskningsprojekt sätter vi staden i fokus för att kunna läsa av den större konflikten och mäta dess intensitet och spåra konfliktodynamik. Samtidigt studerar jag staden som ett rum där fred och samexistens kan skapas. Jag analyserar urbant fredsbyggande i Mostar, Nicosia och Belfast, där vår tids identitetsbaserade konflikter cementerat etniska skiljelinjer och där kortsiktiga lösningar delat staden och polariserat samhället. Jag har jämfört och kritiskt granskat hur den mångfacetterade staden utmanar strikta gränsdragningar mellan "dem" och "oss" och hur en urban identitet överbryggar etniska eller religiösa särintressen.

Miljöstrategisk samhällsutveckling

Forskningsinriktningen inom ämnet miljöstrategi är tvärvetenskaplig och belyser miljö- och hållbarhetsproblematiken såväl ur ett naturvetenskapligt/tekniskt perspektiv som ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv.

Utgångspunkten för min egen forskning är huvudsakligen hur biologiska/ekologiska processer kan användas för att åstadkomma ett uthålligt samhälle. Kunskaper om processer i de naturliga ekosystemen tillämpas på processer och åtgärder i den urbana miljön.

En viktig del av forskningen rör s.k. optimerad rötning (biogasproduktion) och att klarlägga de processer som verkar i samband med den syrefria nedbrytningen av ett blandat kommunalt restavfall. Det ger möjlighet att studera hur miljöfarliga tungmetaller kan separeras under nedbrytningsprocessen, samtidigt som näringsämnen frigörs och kan användas som gödslingsmedel. Denna kunskap har betydelse vid framtagandet av ekologiskt baserade avfallsbehandlingsmetoder, som t.ex. rötning av kommunalt avfall i s.k. biocellsreaktorer.

En stor del av min forskning fokuserar även på problematiken med ökande koldioxidhalter i atmosfären. Intresset har allt mera inriktats mot kolföderna i de urbana ekosystemen. Jag undersöker bl.a. grönytornas betydelse för den globala koldioxidbalansen, liksom hur olika sätt att hantera samhällets restavfall påverkar koldioxidbalansen globalt. Vidare studerar jag i vilken utsträckning avfallsdeponier utgör s.k. kolsänkor som motverkar ökande koldioxidhalter i atmosfären. Det har konstaterats att den långsiktiga globala ackumuleringen av organiskt kol i världens deponier är av samma storleksordning som t.ex. kolupplagringen i naturliga torvmarker.

I linje med denna intresseinriktning bedriver jag även forskning tillsammans med en doktorand för att finna en miljöstrategisk modell för användningen av biogas och andra förnybara drivmedel vid stads- och regionbusstrafik.

Jag föddes 1949 i Malmö, där jag också växte upp. Efter grundexamen med matematik, kemi och biologi vid Lunds universitet, samt påbyggnadskurser i biokemi vid Stockholms universitet, började jag forskarutbildning i växt-ekologi med specialisering i skogs-ekologi och disputerade 1994.

Mitt intresse kom snart att fokusera på ekologiska processer i tätortsmiljön, samt deras kopplingar till samhällsprocesser, dvs. ett tvärvetenskapligt tema. Efter disputationen kom jag att bilda en forskargrupp i urban ekologi, och jag utnämndes till docent i växtekologi 1999. År 2002 fick jag i uppdrag att bygga upp det tvärvetenskapliga ämnet miljöstrategi vid Campus Helsingborg, och i april 2014 utnämndes jag till professor i miljöstrategi.

Styrning i vården

Jag är född och uppvuxen i Halmstad där jag tog gymnasieexamen från fyraårig teknisk linje innan det blev tid för ekonomistudier i Lund 1982. Efter avslutad ekonomexamen, utbytesstudier inom University of California-systemet och forskarutbildning vid företagsekonomiska institutionen, med examen 1991, tillbringade jag många år vid ett privat forskningsinstitut, Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi (IHE), där jag var chef åren 1992 – 2005. Därefter vände jag tillbaka till Ekonomihögskolan och Lunds universitet, först som adjungerad professor och från och med juni 2014 som professor vid företagsekonomiska institutionen. Jag bor i Lund med fru Pia och sönerna Henrik och Niklas.

Hälso- och sjukvården tar i anspråk en stor och växande andel av samhällets samlade resurser och påverkar i hög grad människors liv och välbefinnande. Mot den bakgrunden är det något förvånande att inte fler forskare intresserar sig för styrning i vården, hur man kan se till så att resurserna används där de gör störst nytta. Hälsoekonomisk forskning vid Ekonomihögskolan, Lunds universitet, är framgångsrik, också i ett internationellt perspektiv. Det är dock i första hand nationalekonomernas förtjänst, som under 1970-talet etablerade den första svenska forskningen i ämnet. Företagsekonomisk forskning om styrning i vården har etablerats under senare tid.

Mina egna forskningsområden har behandlat flera olika frågor och jag har använt olika metoder utifrån vilken typ av frågor som ställts. Ett område är förutsättningar för och erfarenheter av patientinflytande, t.ex. i form av så kallade vårdvalssystem. Ett annat område är utformning och konsekvenser av olika sätt att fördela resurser till sjukhus och vårdcentraler. Ytterligare områden är hur hälsoekonomiska utvärderingar kan bidra till beslutsfattande och hur indikatorer på kvalitet och effektivitet kan användas som underlag för styrning. De flesta studier har hämtat data från Sverige och svensk sjukvård, ibland i jämförelse med motsvarande data från andra länder. Men jag har också erfarenhet av studier i låg- och medelinkomstländer genom arbete för SIDA, WHO och Världsbanken.

Hälso- och sjukvården har beskrivits som den kanske mest komplexa organisationen man kan tänka sig. Olika länder har prövat olika ansatser för hur verksamheten ska styras. Det finns dock gemensamma nämnare i form av kritik mot den befintliga styrningen och ett närmast konstant sökande efter en styrning som fungerar bättre. I den jakten finns behov av kritiska forskarperspektiv, vilket jag avser bidra med.

Globala och lokala företag

Handel med omvärlden och bra institutioner som förenklar företagandet lyfts oftast fram för att förklara Sveriges ekonomiska framgångar under 1900-talet. Idag är Sveriges företag bland de mest internationaliserade i världen. Efter en dramatisk vändning i början på 2000-talet framhävs företagets roll i internationaliseringsprocessen betydligt mer i dagens forskning. Då flyttades forskningens fokus från industrier och länder, till att lyfta fram betydelsen av beslut som görs på företagsnivå. Min forskning tar sin utgångspunkt i detta skifte och fokuserar på företagets export- och importbeslut. Jag vill bättre förstå den dynamik, inom företag såväl som inom industrier och regioner, som uppstår då förutsättningarna för handel omskapas på grund av teknologiska och politiska förändringar. Det är frågor som har många och viktiga politiska implikationer för ett land som Sverige, där handel med omvärlden är så betydelsefull.

Den forskning som jag bedriver tillsammans med kollegor kan exempelvis påverka handelspolitikens utformning, genom studier av företagets konkurrenssituation på olika marknader och de kostnader företagen står inför då de exporterar sina produkter. Min forskning har även regionalpolitisk betydelse, då jag och mina kollegor kombinerar forskning som fokuserar på företagets beslut om export, import och utländska investeringar med företagets lokala beslut om försäljning, inköp och samverkan mellan företag. Denna forskning syftar till att studera hur företagets lokala beslut påverkar deras globala och hur väl rustade företagen, och därmed den ekonomiska aktiviteten inom en region, står inför den pågående internationaliseringen.

Jag föddes i Trelleborg 1969 och började på Lunds universitet 1993, efter ett par år med olika yrken. Jag fastnade omedelbart för studier om europeisk integration och internationell handel, vilket ledde fram till en politices magisterexamen 1997 och därefter en doktorsexamen 2002. Direkt efter disputationen började jag på Livsmedels-ekonomiska institutet, där jag kombinerade forskning och utvärdering av politik inom livsmedelssektorn. 2012 blev jag lektor vid Lunds universitet och befordrades till professor vid nationalekonomiska institutionen 2013. Jag bor nära havet, i en liten by som heter Räng Sand, tillsammans med min fru Annika och mina två söner Samuel och Adam.

Befolkningen som grund för välfärd

Jag föddes 1967 i Chicago i USA och växte upp i Oklahoma. Efter grundutbildningen i ekonomi flyttade jag till Sverige, där jag återupptog universitetsstudierna efter några års uppehåll. Jag disputerade 1999 vid ekonomisk-historiska institutionen i Lund. Efter disputationen har jag behållit fokus på befolkningsekonomiska frågeställningar och var med vid bildandet av Centrum för Ekonomisk Demografi, en av de första Linnémiljöerna, en s.k. stark forskningsmiljö. Under senare år har jag delat min tid mellan Lund och Stockholm, först som seniorforskare på Stockholm University Demography Unit och sedan som forskningsledare för demografi vid Institutet för framtidsstudier. Från hösten 2014 är jag dock tillbaka i Lund på heltid.

Att förutse framtiden är en svår uppgift. Ekonomiska konjunkturer och politiska förändringar är inte alltid lätta att förutsäga, men en av de viktigaste faktorerna att förstå om man vill spå om framtiden är hur befolkningen kommer att se ut. Andelen äldre påverkar framtida utgifter inom vård och omsorg samt storleken på pensionsutgifterna, samtidigt som andelen barn påverkar kostnader förknippade med utbildning.

Sverige befinner sig idag i en situation där andelen äldre blir större samtidigt som andelen barn blir något mindre. Detta innebär att i framtiden kommer en minskande arbetskraft att behöva försörja en växande äldre befolkning. Min forskning studerar denna utveckling på flera olika sätt. Ett huvudtema under senare år har varit faktorer som påverkar individens beslut att föda barn. Eftersom samhället består av olika grupper med potentiellt olika motiv har jag fokuserat på likheter och skillnader i barnafödande mellan invandrare och svenskfödda. I andra änden av livet har jag fokuserat på faktorer som påverkar tidpunkten för pensionering och vidare på möjligheten att arbeta under de yrkesverksamma åren.

Min forskning har stor betydelse för förståelsen av olika möjliga sätt samhället kan utvecklas på i framtiden. Vi ser redan idag att kostnaderna förknippade med en åldrande befolkning kommer att stiga de närmaste decennierna, och vår framtida välfärd är beroende av hur vi antar denna utmaning. Om ingen förändring sker kommer vi alla att uppleva en sänkt livskvalitet, och min forskning illustrerar processer som är viktiga att förstå, om vi ska kunna skapa en politik som på ett effektivt sätt lättar på det framtida tryck som befolkningsförändringar innebär.

Keramiskärvor ger kunskap om förhistorien

Keramik är ett av de vanligaste föremål som påträffas vid arkeologiska undersökningar från yngre stenålder och framåt. Keramiken används därför ofta inom arkeologisk forskning för att visa på förändringar och kontakter i det förhistoriska samhället. Grundläggande för min forskning vid Keramiska Forskningslaboratoriet är att bygga kunskap om de människor som tillverkade och använde sig av kärlden genom att beskriva keramikproduktionen.

En viktig del i detta forskningsarbete är att utveckla nya analysmetoder. Dessa laborativa metoder är anpassade till olika typer av material, exempelvis lokalproducerad keramik från stenåldern eller importkeramik från medeltiden, men även till kulturhistoriska forskningsfrågor. Undersökningarna sker stegvis med alltmer sofistikerade analyser. Först kommer grundläggande beskrivningar av kärlformer, godstyper, ytbehandling etc. Resultaten bearbetas statistiskt och därefter kan man välja ut skärvor som blir föremål för ytterligare analyser. Dessa innefattar exempelvis mikroskopering av s.k. keramiska tunnslip (tunna skikt av skärvorna), som visar hantverkarens val av råmaterial (lera och inblandad magring).

Högre upp i analyspyramiden kommer olika kemiska analyser som t.ex. svepelektronmikroskopi som ett stöd för keramikens ursprung. Målsättning med de laborativa analyserna är att fastställa val av råmaterial, framställningsteknik och kärldens funktioner. Dessa data, i kombination med studier av kärlformer och dekorativa element, gör det möjligt att belysa frågor rörande exempelvis hur förhistoriska, medeltida och eftermedeltida keramiska artefakter har spridits. Genom denna kunskap når vi bortom själva keramikkrämlen och får kontakt med de människor som levde i det förhistoriska samhället.

Jag är född 1953 i Vetlanda. Redan i tioårsåldern visste jag att jag ville bli arkeolog och började studera arkeologi i Lund 1972. Eftersom arkeologi även innefattar naturvetenskap kompletterade jag min humanistbakgrund med studier i kemi. Mitt intresse för laborativa analyser kunde jag från 1974 fördjupa med hjälp av Birgitta Hulthén, chef för Keramiska Forskningslaboratoriet. 1984 övertog jag föreståndarskapet och disputerade 1986 i medeltidsarkeologi. Etnoarkeologi är ett specialintresse, och jag har kombinerat föreståndarskapet med undervisning vid universitet i Zimbabwe och Sydafrika. Jag blev docent 1996 och utsågs till professor 2012. Jag är gift med Marianne och tillsammans har vi åtta pojkar.

Miljövetenskap på molekylär nivå

Jag föddes 1962 i Malmö, och växte upp i Limhamn. Efter naturvetenskaplig linje på Borgarskolan och universitetsstudier i kemi, matematik och geovetenskap vid Lunds universitet påbörjade jag min forskarutbildning i kemi 1986, också den i Lund. På grund av flytt till Uppsala avlade jag doktorsexamen i kemi 1990 vid SLU i Ultuna. Åren 1991–1992 var jag verksam som postdoktorsforskare vid Stanford University och Stanford Synchrotron Radiation Laboratory i Kalifornien. Väl hemma igen gick flytt-lasset norrut och 1994 erhöll jag en forskarassistenttjänst vid Umeå universitet där jag sedermera blev docent 1997 och professor 2005. 2011 återvände jag som gästprofessor till Stanford University, och strax därefter fick jag möjlighet att flytta tillbaka till Lund. 2013 erhöll jag en professur i molekylär geokemi vid Centrum för miljö- och klimatforskning. Jag bor i Dalby tillsammans med min kära fru Marie och våra underbara barn Emma och Nils.

Världen omkring oss består av system där de ingående komponenterna befinner sig i olika tillstånd: fast, flytande eller gasfas. Därigenom uppstår gränssytor av olika slag såsom de mellan vatten och partiklar i jord, eller mellan ispartiklar och gasfas högt uppe bland molnen. Vid gränssytorna uppstår speciella kemiska fenomen och processer som exempelvis kan påverka kemisk sammansättning och ekologi i hav och sjöar, bildning av jordar, samt växters näringstillgång. Alltså spelar gränssytor en viktig roll för vår miljö och vårt klimat.

Tidigt i min forskarkarriär blev jag speciellt intresserad av kemiska processer vid gränssytor mellan vattenlösningar och naturligt förekommande partiklar, och hur denna kemi påverkar omsättning och transport av näringsämnen och miljögifter i naturen. I min forskargrupp har vi fokuserat på egenskaperna hos de molekyler som befinner sig vid gränssytan mellan vattenfasen och de fasta partiklarna. Vi använder oss framför allt av spektroskopiska metoder vilka bygger på interaktion mellan ljus av olika våglängd och provet i fråga. Ofta utnyttjar vi mycket starka ljuskällor som produceras vid s.k. synkrotronljusanläggningar. Därför är MAX IV-laboratoriet mycket viktigt för vår verksamhet.

Ett huvudspår i vår pågående forskning är att förstå hur kolföreningar i marken omsätts över tid. Den totala mängden kol som binds i mark är betydligt större än den som sammanlagt finns i levande växters biomassa och i jordens atmosfär. Därför kan små rubbningar i balansen mellan inlagring och nedbrytning av markens kolföreningar få stora konsekvenser för bl.a. växthus-effekten. I ett nystartat projekt förenar vi kompetenser inom kemi, mikrobiell ekologi och beräkningsbiologi för att förstå det komplexa nätverk av mikrobiella och kemiska processer som ytterst kontrollerar kolomsättningen i mark och hur dessa processer påverkas vid ett framtida förändrat klimat och markutnyttjande.

Att studera molekyler en och en

Det mänskliga ögat har inte tillräckligt stor upplösning för att kunna urskilja några detaljer hos exempelvis en stjärna. Ändå kan vi alla studera och fascineras av stjärnornas färg och blinkningar. Eftersom molekyler är mycket mindre än våglängden hos synligt ljus kan vi inte urskilja detaljer hos enskilda molekyler i ett optiskt mikroskop. Men precis som med stjärnorna på himlen kan vi observera ljuset som sänds ut från en enda molekyl. Studiet av sådant ljus med hjälp av ett optiskt mikroskop kallas för enmolekylspektroskopi. Faktiskt kan man i mikroskop se enskilda molekyler som stjärnor i himlen om man belyser molekylen med starkt laserljus som gör att molekylen fluorescerar.

Denna teknik gör det möjligt att studera fysikaliska och kemiska processer i en enskild molekyl, i nanopartiklar och dessas omgivning. Den stora fördelen jämfört med traditionell optisk spektroskopi är att man slipper studera medelvärdet av ett stort antal molekyler – enmolekylspektroskopi rapporterar om individuella egenskaper. Man kan jämföra det med att mäta temperaturen hos en enskild patient på sjukhuset istället för temperaturen hos samtliga patienter. Att medeltemperaturen är 36.6° betyder inte alls att alla patienter är friska!

I min grundforskning använder jag enmolekylspektroskopi för att studera olika molekyler och nanopartiklar. Ett exempel är en speciell sorts polymerer ("plaster") som är elektriskt ledande. Dessa moderna organiska material är molekylelektronikens motsvarighet till de oorganiska halvledarkomponenterna i vår vardagselektronik, men de ledande polymererna har egenskaper som öppnar upp nya möjligheter. Det faktum att de är mycket flexibla skulle kunna användas i ny teknik för t.ex. vikbara TV-skärmar och plastsolceller.

Jag föddes i Moskva 1974 och växte upp där i en familj av forskare. Tack vare min pappa har optik och astromi varit min passion ända sedan skolåren. Jag tog min grundexamen 1996 vid Institutet för fysik och teknologi i Moskva och 1999 disputerade jag i laserfysik vid Lebedevs institut för fysik. År 2000 flyttade jag till Leuven i Belgien för att arbeta som postdoktorsforskare. Jag kom till Lund 2002 som forskarassistent vid kemiska institutionen. År 2007 blev jag docent och 2014 professor. I Lund har jag fått möjlighet att bygga upp mitt laboratorium för enmolekylspektroskopi, många gånger representerat Skåne i Vasaloppet samt – inte minst – träffat min hustru Marina. Vi bor här i Lund med vår dotter Maja.

Från dressing till intelligenta material

Jag föddes 1955 i Luzern i Schweiz. Jag studerade naturvetenskap vid ETH i Zürich, där jag sedermera disputerade i fysik 1984. Efter ett par år som postdoktorsforskare vid Lunds universitet, MIT och Harvard Medical School återvände jag till Zürich där jag blev docent 1991 och hedersprofessor 1997. 1999 flyttade jag till Fribourg, Schweiz, där jag blev professor i fysik och sedan grundade Fribourg Center for Nanomaterials 2006 samt Adolphe Merkle-institutet för teoretisk och tillämpad nanovetenskap 2008. År 2010 kom jag till Lund som gästprofessor och vetenskaplig rådgivare för ESS, och är sedan sommaren 2014 professor i fysikalisk kemi.

”Soft Matter”, dvs. ”mjuka material”, spelar viktiga roller i våra liv. Mjuka material finns överallt och omfattar allt från levande vävnader – livets byggstenar – till salladsdressing och andra livsmedel, produkter för personlig hygien och elektroniskt papper. Termen mjuka material har myntats för att beskriva material som hålls samman av svaga krafter, och som därför lätt kan deformeras.

Ända sedan min tid som doktorand har jag varit fascinerad av alla spännande fenomen som man kan observera hos dessa system. På senare år har jag främst fokuserat på kolloider, dvs partiklar med en storlek någonstans mellan en miljondels och en miljarddels meter. I vår grundläggande forskning på kolloider ser vi till exempel hur de spontant kan ordna sig i vackert färgade strukturer, liknande dem vi finner hos den naturliga ädelstenen opal. Studier av kolloidala material ger oss också en möjlighet till insikter i viktiga materialprocesser såsom kristallisation, smältning eller glasbildning, vilka är svåra att studera hos ”klassiska” material som är uppbyggda av enskilda atomer eller små molekyler.

Men dessa undersökningar gör det inte bara möjligt för oss att bättre förstå ”klassiska” material som stål, järn eller keramik. Med hjälp av mer komplexa kolloider vill vi nu skapa intelligenta och responsiva, dvs. föränderliga material som är inspirerade av Naturen. Naturen är i själva verket full av intrikata nanostrukturer, såsom virus eller molekylära motorer, som inte bara kan reagera eller svara på sin omgivning, utan är tillverkade genom spontan ansamling av molekylära byggstenar. Nu tillverkar vi och studerar nya partiklar som ska imitera Naturen och förverkliga den ultimata drömmen hos den late vetenskapsmannen: Blanda dina komponenter, och låt sedan Naturens krafter sätta ihop dem till den önskade strukturen!

Hjärnans struktur på mikroskopisk skala

Vid fysisk träning förändras och växer musklerna. Dessa förändringar är synliga för blotta ögat och kan mätas genom att helt enkelt använda ett måttband. Men hur ska man bära sig åt för att ta reda på om hjärnan på motsvarande sätt förändras när man lär sig nya färdigheter, t.ex. att kunna tala ett nytt språk?

Inom sjukvården används MRI (på svenska ofta kallad magnetkamera) för att ta bilder av hjärnan och upptäcka sjukliga förändringar. Metoden används också i grundforskningen för att förstå hur hjärnan är uppbyggd och fungerar. På senare år har forskare visat att inlärning leder till förändringar av hjärnan, men inte kunnat avgöra vad som hänt på den mikroskopiska skalan: Har det bildats nya nervceller? Har gamla nervceller ändrat storlek eller kopplats samman på ett nytt sätt? Har blodkärlen förändrats? I princip skulle frågorna kunna besvaras genom att undersöka vävnadsprov i mikroskop, men av uppenbara skäl är det inte lämpligt att plocka ut små bitar av hjärnan från studenters huvuden.

Undersökningarna med MRI är helt smärtfria och oskadliga, men tyvärr är bildupplösningen för låg för att cellerna ska kunna urskiljas. Min forskning har som mål att utveckla en ny generation av avancerade MRI-metoder som kan ge detaljerad information om hjärncellernas storlek och form. Precis som resten av kroppen består hjärnan till största delen av vatten. De enskilda vattenmolekylerna hoppar slumpmässigt omkring och kolliderar med cellernas ytterhöljen. Just dessa mikroskopiska rörelser mäter vi och använder för att beräkna cellernas struktur. Med de nya metoderna vill vi kunna undersöka levande människor och svara på frågorna om vad som händer med hjärnans celler vid inlärning och vid olika sjukdomar.

Jag föddes 1976 i Hässleholm och växte upp i Hästveda. Efter studentexamen 1995 från Tycho Braheskolan i Helsingborg flyttade jag till Lund för universitetsstudier i kemi. Grundutbildningen följdes av doktorandstudier i fysikalisk kemi och disputation 2003 med en avhandling om hur vattenmolekyler förflyttar sig i porösa material. Sedan följde en lärarrik tid som forskare vid University of California i Berkeley. Jag återvände till Lund och började som forskarassistent i fysikalisk kemi 2005. År 2009 blev jag docent och fick fast anställning som universitetslektor. Utnämningen till professor kom 2013. Jag har två tonåringar, Thea och Oskar, och bor i centrala Lund.

Konstruktionsmaterial

Jag är född 1948 och är uppvuxen i Bangalore i södra Indien. Efter min grundutbildning studerade jag metallurgi och materialteknik vid Indian Institute of Science och disputerade 1976. Efter åtta års erfarenhet inom forskning och utveckling i den indiska stålindustrin flyttade jag till Sverige 1984 och började arbeta på KTH, där jag fick min docentur och lektortjänst 1988. Jag flyttade från Stockholm 1994 och arbetade därefter två år på Bergsskolan i Filipstad och ett år på Högskolan Kristianstad. På LTH har jag varit anställd som universitetslektor i materialteknik sedan 1997 och som professor sedan 2013. Jag bor i Lund med min fru Vidji och vår dotter Asavari.

I dagens samhälle ökar ständigt kraven på nya och bättre skräddarsydda konstruktionsmaterial för en rad tillämpningar som omfattar ett brett område från biomedicin till rymdindustrin. Dessa tillämpningar behöver material med önskvärda egenskaper som bra hållfasthet, och förmåga att motstå temperaturförändringar och frätangrepp. Det är välkänt att komponenter i bl.a. värmepannor, bilmotorer och gasturbiner utsätts för varierande belastningar i en frätande miljö vid förhöjda temperaturer och att de går sönder p.g.a. tidsberoende deformation, utmattning och frätangrepp. Kartläggning av dessa egenskaper ingår i min forskning, och just nu studerar jag hur volfram beter sig i normalt respektive bestrålat tillstånd. Detta är relevant för att kunna beräkna och förbättra livslängden för volfram som ska användas som neutronkälla i den nya ESS-anläggningen.

Huvuddelen av min forskning ligger inom pulvermetallurgi-området. Pulverteknik är mest lämpad för tillverkning av speciellt små och även relativt stora metalliska och keramiska komponenter. Pulvermaterial används t.ex. vid tillverkning av bilkomponenter och har fördelar i förhållande till en konventionell gjuten produkt. I produktionskedjan ingår pulverframställning, pressning och uppvärmning under gynnsamma förhållanden som ger en bra och tät produkt. Jag har utvecklat teoretiska modeller för att simulera pulverframställningsprocesser samt experimentella metoder för att följa sintringen av pressat pulver direkt under uppvärmningsprocessen, dvs. hur pulvret fogas samman. Modellerna är hjälpmedel som ger viktig information för att göra processen så bra som möjligt.

Till sist vill jag nämna min forskning om bildning av s.k. intermetaller som aluminider med bra mekaniska egenskaper vid höga temperaturer. När metallpulverblandningar värms upp påbörjas en självgående process som åstadkommer tillverkning av intermetaller i ett enda steg.

Att mäta grundämnen med acceleratorer

Jag arbetar med ett kraftfullt verktyg för att mäta mycket låga halter av grundämnen i små prov. Den s.k. PIXE-metoden utnyttjar en stråle av protoner från en accelerator, en stråle som får träffa det prov man vill undersöka. Jag kom tidigt in på tillämpningar inom medicin och undersökte tillsammans med forskare vid Karolinska Institutet hur ämnesupbyggnaden i sjuk hud skiljer sig från frisk. Bl.a. såg vi att personer med psoriasis kan komma att förlora mycket järn genom att det inte återförs till kroppen utan följer med hudcellerna när dessa försvinner vid normalt slitage. I ett EU-projekt undersökte vi tillsammans med andra europeiska forskare om hudbarriären var stark nog för att förhindra nanometerstora partiklar från att tränga in i kroppen. Sådana partiklar finns bl.a. i solskyddskrämer. Det visade sig att risken var låg om huden var hel och frisk.

I samarbete med biologer i Lund visade vi hur s.k. svamphyfer (svamptrådar), tar upp och transporterar grundämnen och var dessa lagras in i mikroskopiskt små sporer. Den vetenskapen kommer till nytta då man ska tolka betydelsen av samspelet mellan hyfer och dess värdväxt, ett samspel som bägge parter kan tjäna på.

Ganska nyligen var jag med om att undersöka Tycho Brahes hår och skägg för att leta efter spår av en tänkbar kvicksilverförgiftning. Det visade sig dock att det förmodligen rörde sig om en s.k. kontaminering, möjligen hade kroppen utsatts för en balsamering som lämnat rester av bland annat kvicksilver på skägg och hår.

Jag uppskattar som forskare att kunna gå över ämnesgränserna till ett möte med specialister inom t.ex. medicin, biologi, ekologi eller kanske medeltidshistoria, och få möjlighet att sätta mig in i dessa discipliners tankegångar och samtidigt kunna berätta om och förklara min egen tankevärld.

Jag föddes 1951, växte upp i Falkenberg, Lund och Robertsfors i Västerbotten, där jag började skolan. Som barn var jag mycket intresserad av rymden och astronomi, ett intresse som höll i sig under många år. Studentexamen tog jag på Katedralskolan i Lund, därpå fortsatte jag med studier i fysik men gick snart över till teknisk fysik på LTH och blev civilingenjör 1978. Jag valde att följa tråden från examensarbetet och doktorerade om tillämpningar av PIXE på biologiska prov 1987. Docent blev jag 1994, och professor i tillämpad kärnfysik 2013. Jag bor i Lund tillsammans med min fru Gunilla, medan våra söner Jon och Love är vuxna och har flyttat hemifrån.

När kanslern tvang professorerna att köpa kyrkogård

UNIVERSITETET LÄMNAR SIN SÖDRA UTPOST EFTER 155 ÅR

När Historiska institutionen i somras packade ihop och flyttade från sina dittillsvarande lokaler till det nya humaniorakomplexet LUX innebar det slutet för en 155-årig universitetsnärvaro på tomten mellan Magle stora och Magle lilla kyrkogata. Det kan därför vara värt att ägna några rader åt hur denna fastighet ursprungligen kom i universitetets ägo.

Bakgrunden härtill måste ses i ljuset av naturvetenskapernas expansion under 1800-talet. Redan under det föregående århundradet hade i och för sig ett primitivare "laboratorium chemicum" funnits i ett före detta skolhus invid domkyrkan, men i övrigt hade naturvetarna jämte övriga discipliner inom samtliga fakulteter varit hänvisade till det allt trängre Kungshuset. Tillägget av en flygel till detta – känd som "Kuggis" – år 1800–1802 lättade tillfälligt lokaltrycket men räckte inte på sikt; detta särskilt som både växande vetenskapliga samlingar och införandet av laborationer som undervisningsform gjorde att just naturvetarna hade extra påtagliga lokalbehov.¹

Det första försöket att tillfredsställa dessa behov gjordes 1842–1845. Då uppfördes en helt ny byggnad uppe vid Sandgatans norra ände mot Helgonabacken, ämnad för de fysiska, kemiska och zoologiska institutionerna. Som arkitekt för bygget anlätades professorn i grekiska Carl Georg Brunius, som när ritningarna drogs upp tillika var universitetets rektor – synen på jäv var uppenbarligen annorlunda då! Trots att den nya byggnaden var en för det dåtida Lund imponerande stor trevåningsanläggning befanns den dock snabbt otillräcklig för sitt syfte, och bara några år senare (1849) gjorde universitetet ett byte med kyrkan. Institutionsbyggnaden på Helgonabacken blev biskopsbostad och naturvetarna tog i stället över

det större hus vid Krafts torg (nuvarande Historiska museet) som kyrkan ursprungligen uppfört för detta syfte.² Snart nog skulle dock klagomål även över de nya gemensamma lokalernas otillräcklighet höras.

1850- och 1860-talen var generellt knappast någon glanstid för Lunds universitet. Antalet vetenskapligt lysande namn i lärarkåren var litet, och många av professorerna var åldriga samt därtill ofta mer utmärkta av originalitet än av snille. Så i vart fall om man får tro den rätt kritiska bild som universitetsbibliotekarien Elof Tegnér senare tecknade av denna sin studietid.³ Undantag fanns dock. Bland dem som, enligt Tegnér, universitetet hade både "nytta och heder" av fanns Nils Johan Berlin (1812–1891), en uppsaliensare från Norrland, vilken 1845 flyttat ned till Lund för att bli extra ordinarie professor i farmakologi, några år senare bytt mot en ordinarie professur i kemi och mineralogi. "Berlin var en bland min studenttids mest ansedda professorer, myndig och säker i sitt uppträdande, redig och klar i sin framställning", skriver Tegnér.⁴

Berlin var även en praktiskt inriktad och driftig person. När de nya kommunalförordningarna (grunden för dagens kommunala självstyre) trädde i kraft 1863 var Berlin en av de akademiker som röstades in i Lunds första stadsfullmäktige.⁵ Han var då redan en drivande kraft i den kommitté som såg till att Lund samma år

Kemiprofessor Nils Johan Berlin. Detalj ur ett kollage med universitetets samtliga lärare år 1868. Bildkälla: AF:s Arkiv.

fick gasbelysning.⁶ Sedermera blev han utnämnd till generaldirektör för Sundhetskollegium i Stockholm.⁷ Allt detta låg dock ännu några år fram i tiden då Berlin började driva frågan om en separat kemisk institution. Redan 1853 – bara fyra år efter inflyttningen i det tidigare biskopsresidenset – hade han första gången fört frågan på tal.⁸ Då han i februari 1856 ånyo lyfte frågan om sitt ämnes lokalmässiga olägenheter i konsistoriet skrädde han inte orden rörande "den i allo otjenliga beskaffenheten af den lokal som sedan 1849 blifvit använd till laboratorium chemicum". Klagomålet gällde bland annat att lokalen "i afseende till sin ringa höjd af 4 alnar 4 tum [c:a 2,47 m] samt brist på rör i väggarne, under begagnandet fylles med rök och sura ångor". Därtill räckte utrymmet inte till för alla studenter som önskade studera kemi; Berlin tvangs avvisa runt hälften av de årligen sökande. Hans ord gjorde verkan: konsistoriet beslöt att göra hemställan om medel för ett separat kemiskt laboratorium till såväl kanslern som till Kungl Maj:t och höstens stundande riksdag.⁹ Knappt två år senare, i januari 1858, kunde Berlin åter ta upp frågan, nu med anledning av att riksdagen beslutat att för ändamålet tilldela universitetet 30 000 riksdaler banco.¹⁰

Därmed var dock frågan ingalunda löst. Tvärtom stundade nu den stora interna striden: den om den nya kemiinstitutionens placering.¹¹ Berlin framförde själv tre alternativ: i nordöstra hörnet av Paradislyckan, vid Norra Vallgatan samt – vilket i längden skulle bli hans huvudförslag – tomten mellan de båda Magle kyrkogatorna. Mot Berlin stod framför allt botanikprofessorn Jacob Georg Agardh, som pläderade för att det kemiska laboratoriet borde placeras i en del av den dåvarande botaniska trädgården (nuvarande Universitetsplatsen). Agardhs förslag var inte utan egennyttig baktanke. Han åstundade vid denna tid att få lämna den gamla botaniska trädgården och i stället anlägga en ny, större sådan utanför stadsvallen. Ett beslut om att börja ta den gamla trädgården i anspråk för institutionsbyggnader skulle vara ett tydligt första steg i den riktningen. Berlin å sin sida sade sig inte ha något emot en ny botanisk trädgård, men ville inte se dessa mer långsiktiga planer sammankopplade med sitt institutionsbygge som han menade var alltför brådskande. Kring professorerna Agardh och Berlin

Universitetskanslern greve Gustaf Sparre som stöttade Berlins val av tomt. Målning i Lunds universitets konstsamling. Foto: artikelförfattaren.

bildades nu två läger i konsistoriet, av vilka det förra visade sig starkast: omröstningen utföll till Agardhs fördel. Berlin skulle dock ändå draga det längsta strået. När ärendet slutligen hamnade hos universitetets tillförordnade kansler, greve Gustaf Sparre, delade han nämligen inte konsistoriets uppfattning. En flytt av trädgården var, skrev Sparre, "under nuvarande omständigheter både aflägsen och oviss" och han fann det således "icke lämpligt att frågan om plats för det nya kemiska laboratoriet göres beroende af förslaget till botaniska trädgårdens flyttning". Konsistoriet ålades därmed att ånyo bereda frågan om det kemiska laboratoriets placering.¹²

Detta skulle inte bli enda gången kanslern kom till Berlins hjälp. Motståndet mot att inköpa tomten i kvarteret Maria Magle fortfor nämligen hos många av professorerna. Årets rektor, språkprofessorn Tornberg,

Yörfflag till Laboratoriebbyggnad vid Lunds Universitet. de Comité Minärens part 1 2/1879, 1/227

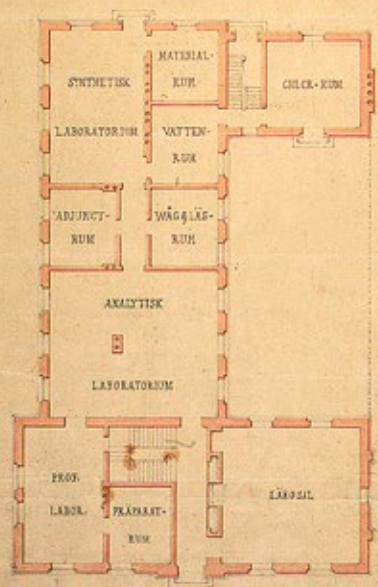
FRÖSTFACAD

BAKTFACAD

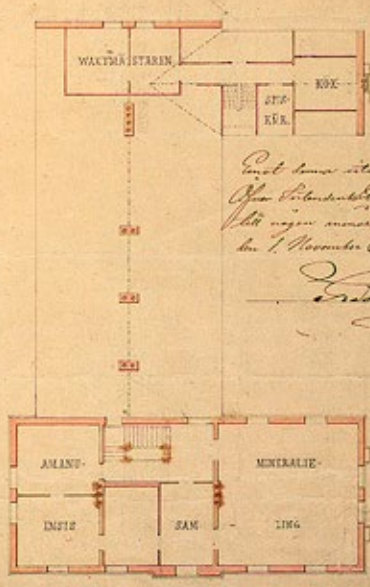

SIDOFACAD

GENÖRSKÄNING

1re VÅNINGEN

2de VÅNINGEN

*Enligt denna ritning finnes kort
Öfver Laboratoriebbyggnaden vid
Lunds Universitet som utgaf
den 1 November 1879*

*L. Thunberg
Arkitekt*

LUNDENS UNIVERSITET
BYGGNADSTÄMMAN
Historiska arkivbyråns Arkiv
No. 1
R. 1111

EX 657

karaktäriserade den av Berlin förordade platsen som "vattensjuk och aflägsse belägen i den mest oansenliga stadsdelen bredvid fattighus och fattigskola".¹³ Berlin å sin sida genmälde att han inte kunde "fatta den satsens giltighet, att Universitetet skulle splittras, ja fördärfvas, om laboratoriet förlades 500–600 steg från Lundagård".¹⁴ Men konsistoriemajoriteten framhärddade: med eller utan flytt av Botan föreslog man ändå att den nya institutionen skulle förläggas vid Sandgatan mellan den Anatomiska institutionen (den byggnad som fram till i somras var Archaeologicum) och "Kuggis". Kanslern gick dock ånyo på Berlins linje. I en skrivelse av den 15 februari 1859 upprepade han att frågan om en kemisk institution inte borde "inblandas" i botanärendet, samt meddelade att han redan "hos Kongl Maj:t i underdånighet anhållit om nådig tillåtelse att för ändamålet få låta, mot ofvannämnda pris, inköpa dem s.k. Magle Kyrkogård", något som höga vederbörande också beviljat.¹⁵ Konsistoriet var ställt inför fullbordat faktum – Berlin hade vunnit.¹⁶ Därefter gick allt fort. Mindre än en månad efter att kanslerns brev anlänt hade köpevillkoren godkänts och efter ytterligare en månad meddelade räntmästaren att universitetet erhållit köpebrev för tomten.¹⁷

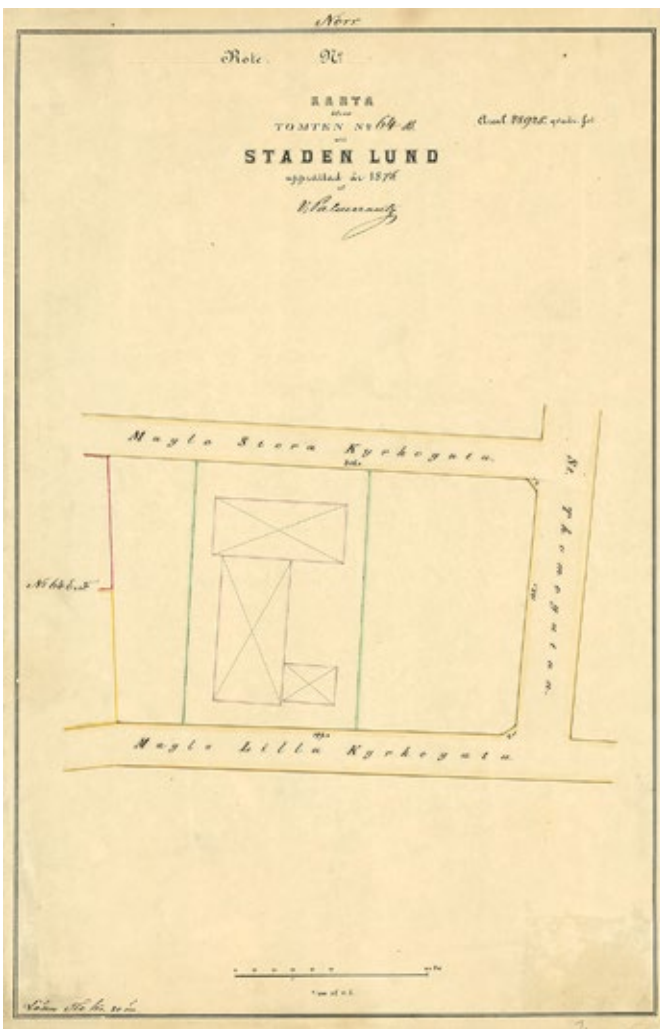
Av protokollen närmast efter att kanslern sagt sitt framgår att den markägare som Berlin, jämte räntmästaren, nu fick i uppdrag att förhandla med rörande tomtens förvärv var en "doktor Melin".¹⁸ Något förnamn angavs inte, men av allt att döma syftade namnet på en av Berlins egna professorskollegor, teologie doktorn och professorn i exegetisk teologi Hans Magnus Melin. Detta universitetsinterna förhållande mellan köpare och säljare bör rimligen ha underlättat transaktionen, även om Melin vid denna tid sedan ett par år anhållit om befrielse från att delta i konsistoriets arbete.¹⁹ Melins ägor i kvarteret omfattade för övrigt mer än den del universitetet inköpte. Efter hans död kunde hans änka år 1881 på en angränsande tomt låta inrätta ett hem för präst-änkor kallat "Melins minne". Denna byggnad revs år 1972 – för att bereda plats åt en bilparkering!²⁰

Motstående sida: Ludvig Fengers ursprungliga ritning till kemisk institution 1859. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

Som framgått av formuleringen i kanslerns brev ovan så hade den tomt Berlin fastnat för en något ovanlig förhistoria: den var en gammal kyrkogård. Här hade under medeltiden Maria Magle kyrka legat, omnämnd första gången 1222 men 1680 omtalad med orden att den "nu lunge haffver werit øde". Kyrkans exakta läge var länge okänt men år 1998 fann man vid ett rödragningsarbete på Historiska institutionens tomt lämningar efter den på den nuvarande byggnadens innergård och i dess källare. I den senare kan dessa arkeologiska fynd fortfarande beses av den som har tillträde dit! Själva kyrkogården kom dock att vara i fortsatt bruk under ett par århundraden efter kyrkans försvinnande. 1712 tjänade den som pestkyrkogård, senare som begravningsplats dels för Lunds fattiga, dels för boende i Östra Torn by. Den sista begravningen ägde rum så sent som 1816, mindre än en mansålder före universitetets köp av tomten.²¹

Med köpet klart var tiden kommen att upprätta ritningar till den nya institutionsbyggnaden. Uppdraget gick till den unge danske arkitekten Ludvig Fenger (1833–1905), vars främsta dåvarande merit var att han byggt ett laboratorium för den danska Landbohøiskolen. Åt Berlin ritade Fenger en trelängad byggnad med för tiden ganska sparsamt dekorerade fasader. Dessa kom dock att bli än slätare och stramare sedan ritningarna passerat Överintendent-ämbetet i Stockholm. Resultatet blev en byggnad som av arkitekturhistorikern Hjördis Kristenson betecknats som "ett för sin tid och sin art unikt exempel på anspråkslöshet".²² Höstterminen 1862 stod de sparsmakade lokalerna klara för inflyttning.²³

I väntan härpå hade det skett förändringar inom Berlins ämnesområde. Han hade dittills ensam företrätt hela kemiämnet, såväl de delar som hörde till de rena naturvetenskaperna som de som hörde till medicinen. I december 1860 beslöt Kungl Maj:t dock att inrätta en specifik professur i medicinsk och fysiologisk kemi, vilken Berlin själv erhöi. Som ny professor i allmän kemi och mineralogi utsågs 1862 Berlins dittillsvarande adjunkt Christian Wilhelm Blomstrand. Således kom redan från början två institutioner med olika fakultetstillhörighet att samsas i huset i Maria Magle.²⁴ Inledningsvis ansågs detta inte utgöra något problem, men redan efter något drygt decennium befanns samboskapet trångbott, och 1876 erhöi

Kemiska institutionens tomt i kvarteret Maria Magle år 1876. Ritning troligen uppgjord inför institutionsbyggnadens planerade utbyggnad österut. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

medel till en utbyggnad österut mot Stora Tomegatan, vilken stod klar omkring 1880.²⁵ Institutionsbyggnaden hade därmed i huvudsak fått det yttre utseende den har än i dag.

Husets senare öden kan i korthet sammanfattas sålunda: 1924 flyttade den medicinska delen av kemin till en ny egen byggnad vid Sölvegatan. Naturvetarkemisterna rådde nu ensamma över hela den gamla byggnaden fram till 1930 då den nyinrättade Limnologiska institutionen fick disponera vissa rum i huset. Limnologerna kom några år senare att helt ta över institutionen då även de återstående kemisterna 1937–1938 flyttade ut till nybyggda, mer ändamålsenliga lokaler.²⁶

Efter andra världskriget kom en utveckling liknande den som naturvetenskaperna haft hundra år tidigare att känneteckna en annan fakultet, den filosofiska. Även för denna hade nu Kungshuset blivit för trångbott, och de olika ämnena började se sig om efter egna, större lokaler. Bland de första humanisterna att flytta ut fanns historikerna, vilka från senhösten 1950 övertog delar av Limnologernas hus.²⁷ Änno samsades således två fakulteter i lokalerna, och det fram till slutet av 1960-talet då limnologerna, som de sista naturvetarna, flyttade ut ur huset.²⁸ Därefter och fram till i somras har historikerna varit de huvudsakliga hyresgästerna i professor Berlins "Gamla kemikum" (om än ofta i samboskap med andra mindre organisatoriska enheter inom universitetet).²⁹

I dag skulle vi kanske inte längre beteckna fastigheten i kvarteret Maria Magle som "afläggse belägen i den mest oansenliga stadsdelen", men faktum kvarstår att tomten under sina 155 år i akademins tjänst kommit att utgöra något av en udda sydlig utpost i en stadsbild där universitetet i övrigt konsekvent expanderat norrut. Nu är det alltså slut med det, och även historikerna återfinns numera i stadens nordligare delar. Vad det härefter skall bli av den gamla institutionsbyggnaden på Magle stora kyrkogata är i skrivande stund inte helt bestämt, men tankar lär finnas på att omvandla den till bostäder. Vad som än blir av därmed så lär ett minne från byggnadens ursprungliga funktion som kemiskt laboratorium bli kvar: de många skorstenarna. De är nämligen, trots att de i dag saknar all praktisk funktion, kulturskyddade.³⁰

*Fredrik Tersmeden
Arkivarie vid Universitetsarkivet
(och f d historiestudent)*

FOTNOTER

1. Per Örtengren: *Historiska notiser kring Lunds universitets byggnads- och markfrågor* (Lunds universitets årsskrift. N.F. Avd 1. Bd 46. Nr 5; Lund 1951), s 17ff, 102.
2. Örtengren 1951, s 20f; Hjärdis Kristenson: *Vetenskapens byggnader under 1800-talet – Lund och Europa* (Lund 1990), s 22–36 ; *Lunds bevaringsprogram* (bevaringsprogram.lund.se/wiki/Bevaringsprogram): Bispén 1.
3. Elof Tegnér: *Minnen och Silhouetter – Anteckningar nedskrifna under sommarvistelser vid Arild på 1890-talet* (Lund 1974), s 16ff.
4. Tegnér 1974, s 30 och 49.
5. Krister Gierow: *Kommunal självstyrelse i Lund – Minnesskrift med anledning av stadsfullmäktiges 100-årsjubileum* (Lund 1964), s 41.
6. William Karlsson: "När Lund fick gasljus" i densamme: *Platser och människor* (Lund 1954), s 58.
7. Hj Löndahl: "Nils Johan Berlin" i *Svenskt biografiskt lexikon*, bd 3 (Stockholm 1922), s 759.
8. Kristenson 1990, s 79.
9. Lunds universitetsarkiv (LUA): Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:127 (Consistorii majoris konceptprotokoll 1856), protokoll 1856-02-06, § 7 med bilaga.
10. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:129 (Consistorii majoris konceptprotokoll 1858), protokoll 1858-01-16, § 8.
11. Skildringen av denna strid bygger, där ej annat särskilt anges, på Kristenson 1990, s 80ff.
12. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol E 3 A:42 (Kanslersbrev 1858), brev 1858-10-01.
13. Kristenson 1990, s 80.
14. a a, s 82.
15. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol E 3 A:43 (Kanslersbrev 1859), brev 1859-02-15.
16. Detta avseende institutionens placering. På en annan punkt fick Berlin däremot se sig besegrad, och det gällde hans önskan att i institutionen även få inreda en tjänstebostad för sig själv; se Kristenson 1990, s 81ff.
17. LUA: Räntekammarens och kontorets arkiv 1666–1964, vol A 2:7 (Consistorii minoris och drätselnämndens konceptprotokoll 1859), protokoll 1859-03-14 resp 1859-04-15.
18. LUA: Räntekammarens och kontorets arkiv 1666–1964, vol A 2:7 (Consistorii minoris och drätselnämndens konceptprotokoll 1859), protokoll 1859-02-28.
19. LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 A:127 (Consistorii majoris konceptprotokoll 1856), protokoll 1856-05-24, § 10.
20. *Bevaringsprogram*: Maria Magle; Oloph Bexell: "Hans Magnus Melin" i *Svenskt biografiskt lexikon*, bd 25 (Stockholm 1985–87), s 370. I samband med försäljningen synes Melin själv ha flyttat från kvarteret till en bostad på den numera försvunna Lilla Kungsgatan; se *Lunds Kungl. Universitets katalog* närmast före och efter höstterminen 1859.
21. Informationsfolder från Historiska institutionen ht 2009 (http://www.hist.lu.se/fileadmin/user_upload/hist/documents/infoHT09.pdf), s 3; *Bevaringsprogram*: Maria Magle; *Kulturportal Lund* (www.kulturportallund.se): Historiska institutionen. Uppgifterna om när kyrkan skall ha uppgivits som ödelagd varierar i dessa källor mellan 1570 och 1680; det senare årtalet är från Bevaringsprogrammet.
22. Kristenson 1990, s 100ff; citatet återfinns på s 103.
23. Elof Tegnér: *Lunds universitet 1872–1897* (Lund 1897), s 245.
24. Örtengren 1951, s 80f, 102f; Martin Weibull & Elof Tegnér: *Lunds universitets historia 1668–1868*, bd 2 (Lund 1868), s 317, 319; Tegnér 1897, s 246.
25. Örtengren 1951, s 80, 103. Härvid lades också en extra våning till de delar av den äldre byggnaden som dittills bara haft ett våningsplan.
26. Örtengren 1951, s 81f, 103, 106.
27. *Lunds universitets årsberättelse 1950–1951* (Lund 1952), s 48.
28. Fr o m läsåret 1968/69 förtecknas Limnologiska institutionen som belägen på Fabrikgatan 2; se *Lunds universitets katalog läsåret 1968/1969*, del 2, s 70.
29. Bevaringsprogrammet anger att byggnaden "överläts" till Historiska institutionen 1959. Som andra källor utvisar att historikerna då sedan flera år fanns i huset och att limnologerna blev kvar ännu ett decennium kan detta kanske åsyfta när historikerna kom att räknas som byggnadens "förstahandshyresgäst".
30. *Kulturportal Lund*: Historiska institutionen

Program

1 J S Bach: *Ouverture (orkestersvit) i D no 3 BWV 1068. Bourrée*

2 Tal av Rector magnificus, professor Per Eriksson

3 Installation

Medicinska fakultetens prodekanus, professor Lars Dahlin, presenterar Anna Forsberg, Maria Gomez, Anders Håkansson och Per Odin

Samhällsvetenskapliga fakultetens dekanus, docent Ann-Katrin Bäcklund, presenterar Annika Björkdahl och Torleif Bramryd

Rektor vid Ekonomihögskolan, professor Fredrik Andersson, presenterar Anders Anell, Joakim Gullstrand och Kirk Scott

Naturvetenskapliga fakultetens dekanus, professor Olov Sterner, presenterar Anders Lindahl, Per Persson, Ivan Scheblykin, Peter Schurtenberger och Daniel Topgaard

Tekniska fakultetens rektor, professor Anders Axelsson, presenterar Srinivasan Iyengar och Jan Pallon
Rektor installerar de nya professorerna

4 Knut Håkansson: *Musikanter spelen opp*

5 Installationsföreläsning av professor Anna Forsberg

6 C. Gardel : *Por una cabeza*

7 Tal av Lunds universitets studentkårers ordförande teol kand Oskar Styf

8 Tal till Lunds universitets studenter av professor Joakim Gullstrand

9 J S Bach: *Ouverture (orkestersvit) i D no 3 BWV 1068. Bourrée*

Musiker och sångare från Akademiska kapellet och Lunds Akademiska Kör vid Odeum under ledning av director musices Patrik Andersson och kördirigent Cecilia Martin-Löf samt flöjtisten Elisabeth Nilsson och violinisten Viktor Bergendal.

Efter installationen är samtliga närvarande välkomna att inta förfriskningar i Pelarsalen i universitetshusets källarplan.

LUNDS
UNIVERSITET

LUNDS UNIVERSITET

Box 117
221 00 Lund
Tel 046-222 00 00
www.lu.se